

הלכות תפילת המנחה סימן רלב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יא]

הינו סעודת קל אדם⁽²²⁾ וכו', שםא ימשך⁽²³⁾ וכו', למוד קדם תפלה שחרית⁽²⁴⁾, והוא הדין שםא קשמיץ זמן מנחה קטנה⁽²⁵⁾.

(22) וכן סעודת שבת ויום טוב, כתב להלן (ס"ק כד) שנחשבת כסעודה קטנה, וראה מה שכתבנו שם.

(23) ולענין סעודה גדולה, כתב להלן (ס"ק כט ו-לג) טעם נוסף לאסורה קודם התפילה שיש להשוש לשכרות.

(24) שם כתב השו"ע שאסור ללמוד משהגיע זמן תפילת שחרית, ואם רגיל להתפלל בבית הכנסת מותר, ולענין ללמוד קודם קריאת שמע של ערבית, שכתב בשו"ע לקמן (סי' רלה ס"ק יט) שאם רגיל להתפלל בציבור מותר, ביאר הגרש"ז אויערבך (שש"כ ח"ג פ"ב הע' נב) שהכוונה שרגיל להתפלל בציבור בזמן קבוע, וראה מה שכתבנו להלן ס"ק כח.

והוסיף בשו"ע (שם), שהמלמד תורה לאחרים, אף על פי שאינו רגיל להתפלל בבית הכנסת מותר ללמוד קודם התפילה, שזכות הרבים דבר גדול הוא, ואם לא ילמוד עכשיו, יתבטל ולא ילמוד אחר כך, וכל זה הוא רק אם לא יעבור זמן תפילה, אבל אם יעבור זמן תפילה, כתב במשנ"ב לעיל (סי' ק"ח ס"ק ח) שאף אם התחיל חייב להפסיק, והמבטל תפילה משום לימוד, אפילו לומד עם אחרים כל היום, כאילו לא למד, וכן מי שיש לו מנין בביטול, כתב לעיל (סי' פט ס"ק לב) שמותר לו ללמוד קודם התפילה, שודאי יזכיר לו כשיבוא להתפלל אצלו.

(25) אבל ללמוד סמוך למנחה קטנה [ועדיין לא הגיע זמנה], כתב בשו"ע (ס"ק ח) שלכאורה מותר ללמוד, ולענין ללמוד סמוך לזמן תפילת ערבית, הוסיף במשנ"ב לקמן (סי' רלה ס"ק יז) שאדרבה מצוה ללמוד, וראה מה שכתבנו שם.

אמנם, ללמוד חצי שעה קודם זמן בריקת חמץ, כתב לקמן (סי' תלא ס"ק ז) שיש אוסרים ויש מתירים, וללמוד חצי שעה קודם הולקת נר חנוכה, כתב בשו"ע לקמן (סי' תרעב ס"ק יד) להחמיר, שלא ללמוד חצי שעה קודם צאת הכוכבים, וראה שם מה שכתבנו שם.

ולענין אמירת שלום, שמבואר בשו"ע לעיל (סי' פט ס"ב) שאסור לומר קודם שחרית, כתב הפמ"ג (שם א"א ס"ק ו) שקודם מנחה מותר.

[שעה"צ ס"ק ח]

קמו שם בסיון פט, עין שם במשנה ברורה⁽²⁶⁾.

(26) אמנם במשנ"ב שם (ס"ק ל) כתב, שאפילו אם התחיל אחר שהגיע הזמן, שוב אינו פוסק, והגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ב סי' ט) הסתפק אם דין זה שייך גם בשלומד ספרי הלכה וברומה שאין קשר בין דין לדין, וניתן להפסיק ביניהם, או שכיון שכבר התחיל ללמוד, אינו צריך להפסיק מלימודו.

[משנ"ב ס"ק יג]

אפילו התחיל אחר שהגיע כבר זמן מנחה גדולה⁽²⁷⁾ וכו', וצ"ע שיש שהיה תרבה עדין עד קצרב⁽²⁸⁾, וצ"ע זמן מנחה הוא מנקטה קטנה ולמקלה⁽²⁹⁾.

(27) וכשהתחיל לאכול קודם תפילת שחרית, כתב לעיל (סי' פט ס"ק כט) שהסכמת האחרונים שיפסיק מיד כשיגיע הזמן [אף שהתחיל כדירתו, ובטעם הדבר, כתב שם (ס"ק כח) משום שהסמיכו חכמים איסור זה על הפסק לא תאכלו על הדם].

(28) ואם לא הפסיק מפני שחשב בדעתו שלא יעבור הזמן, ועבר הזמן, כתב לעיל (סי' קח ס"ק כג) שיש לה תשלומין, כיון שלא ביטל את התפילה בשאט נפש.

(29) אמנם לקמן (סי' רלג ס"ק א ובשעה"צ שם ס"ק ג ובמשנ"ב סי' רלד

ס"ק ב ובשעה"צ שם ס"ק א) הביא שיש הסוברים שעיקר זמנה הוא ממנחה גדולה ואילך.

ואף שמבואר בשו"ע לקמן (סי' תרנב ס"ב) שלצורך מצוה דרבנן אינו פוסק אפילו כשהתחיל באיסור אם עדיין יש שהות לקיימה, כתב הרעק"א (בגליון השו"ע על המג"א ס"ק ט) שלענין מנחה יש להחמיר יותר, שעיקר זמן מנחה הוא בתחילת זמן מנחה קטנה, כלומר שעתיים וחצי קודם השקיעה, שאז היו מקריבים קרבן תמיד ברוך הפעמים, ולא היו רגילים לאחרה.

ולענין מי שמחויב בתפילת תשלומין, והתחיל לאכול לאחר התפילה הראשונה, כתב לעיל (סי' קח ס"ק ו) שאפילו אם התחיל לאכול כשהגיע זמנה, יש אומרים שאינו מפסיק, ויש אומרים שיפסיק משום שצריך להסמיך את התפילה השניה לראשונה, ומשמע שם שכך הכריע למעשה.

[משנ"ב ס"ק כ]

מקרי התפילה משיחיר אזורי אף קדם נטילה⁽³⁰⁾.

(30) ואם התחיל לאכול קודם תפילת ערבית, כתב הרמ"א לקמן (סי' רלה ס"ב) שאפילו אם נטל ידיו צריך להפסיק [אם לא בירך על נטילת ידים]. ובטעם הדבר, כתב במשנ"ב שם (ס"ק כד) שכיון שזמנה כל הלילה, חוששים שמא יפגע הסמוך על אדיבות הלילה.

[משנ"ב ס"ק כד]

ועל ידי זה רגיל הדבר להקשין⁽³¹⁾.

(31) ולענין מה שנהגו באיזה מקומות שאחר מנחה של יום טוב ראשון קובעים עצמם לשחות ונמשך לפעמים עד הלילה, כתב לקמן (ריש סי' תרסט) שאינו כדון מכמה טעמים, ואחד מהטעמים כיון שאסור לאכול קודם קריאת שמע של ערבית, אלא ששים שיש ללמוד עליהם זכות, שכיון שהם רבים מדברי אהודי, וראה עוד מה שכתבנו שם.

וגדר מדברי אהודי, הורה הגר"ש אלישיב (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב ברכות ד, ב) שאף שהם שניים שייך לומר שמדברי אהודי, והוסיף שאף אם אוכל עם בני ביתו מותר, אך ילדים קטנים לא מועיל לזה, וכן אם אוכל רק עם אשתו לא מועיל, שנחשב כאחד.

וכן מה שנהגו לעשות קידוש בבית הכנסת בשמחת תורה קודם מוסף, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ב הע' נב) שכיון שאוכלים רק מיני תרגימא, וגם שיש רבים מדברי אהודי, מותר, ואפילו אם אוכלים יותר מכביצה, והוסיף (ח"י: שם), שגם אותם יחידים שהולכים בשמחת תורה לקדש בביתם יכולים לסמוך על זה שיש זמן קבוע לחפילה, וראה שעה"צ סי' רלה ס"ק יט, וראה מה שכתבנו לעיל ס"ק יא.

[ביה"ל ד"ה ואם התחיל]

ובאדנות אלקהי בפקן א דברכות משנה : חולק על זה⁽³²⁾ וכו', ופסיד התפלה בציבור⁽³³⁾.

(32) שם כתב שכשהיא מצוה בעצם, רק שחולל לא הטריותו להפסיק, אם טורח ועושה, הרי זו מצוה מן המובחר.

ואם עושה בן לסיג וגדר שלא יבוא לידי איסור, כתב השו"ע הרב (סי' לב סי' ח) שכיון שעושה מחמת סייג, לא נקרא הדייט.

ולענין מצות ישיבת סוכה, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרלט ס"ז ד"ה הדייטות) שנקרא הדייט דוקא כשפטור מהסוכה בעת הישיבה בה, וכגון מצטער או כשיורדים גשמים שרבו הראה לו שאינו רוצה בו, אבל מי שפטור מחמת הטריות לחזור לסוכה כגון אחרי שפסקו הנשמים שלא הטריותו אותו לחזור לסוכה, אינו נחשב להדייט, שלא גרע משותה מים בסוכה שאף שפטור הרי זה משותה.

(33) אמנם אם עדיין לא התחיל את הסעודה, גם אם אין לו עכשיו מנין לתפילה, כתב הכף החיים (ס"ק לא וסי' צ ס"ק טז) שאסור לו להתפלל ביחידות כדי שיוכל להשתתף בסעודה.

הלכות תפלת המנחה סימן רלב

קמו

באר הגולה

ג שם וקרב אחא בר
יעקב ושלמה ברחק
הוא קרי"י שם
ודמכ"ס בפרק ו
תפלה
ותנחומ מיומיו שכן
היה נהג ר' מאיר
ד' תוספות ורא"ש
והר"ן
הגמ"ש
הגמ"ש
לח' שם פנאמא ט
י' רבינו יונה

לדין ולא לאכל לאכלו (א) (יא) סעודה קטנה (יב) סמוך למנחה גדולה. (יג) *ואם (ד) התחיל
(יד) באחת מכל אלו אינו מפסיק אף על פי שהתחיל באסור, ויהא שיהא שהיה ביום להתפלל אחר
שיגמר סעודתו או מלאכתו, אבל (טו) אם אין שהיה להתפלל אחר צריך (טז) להפסיק מיד.
(יז) ומהאימתי התחלת תפלתו, משנינים סידר של ספרים על ברכיו; והתחלת מרחץ, משנישט
לבושו העליון; והתחלת ברכיו, משנישט ברכיו. ומהאימתי דין: (יח) אם
היו עסוקים בו, משנישטו בפעלי דינים לטעון, ואם לא היו עסוקים בו, (יט) משנישטו בפעלי דינים,
וילדין משנישטו אדעתא לדון. והתחלת אכילה, (כ) משנישט (ו) נדיו: הגה *וגש חולקים וסבירא להו
(כא) דסעודה קטנה (כב) מתר, (כג) ואינו אסור רק בסעידת (כד) נשואין או מילה (טור בשם ר"ת).

באר היטב

שעה קדם הזמן דאסור באכילה ופטר בלמוד כדי שלא יהא יושב ובטל הצי
שעה, אבל קשה גי' הזמן אסור ללמוד אלא במקום שיש צורך, ע"ל סי' פט
סי', מ"א: (ד) התחיל. אפלו אחר מנחה גדולה אין מפסיקין אפלו קשיש זמן
מנחה קטנה, ואם התחילו סמוך למנחה קטנה מפסיקין אפלו יש שהיה, וכל
הפטר ומפסיק נקרא הדין, עמ"א: (ה) להפסיק מיד. אפלו עוד דיום גדול,
כל שיוצא שתמשך סעודתו עד שתמשך צריך להפסיק מיד, ואפלו התחיל בהתר
מפסיק, מ"א: (ו) נדיו. וקמי שרגיל להמיר אורו בשעת אכילה, משתיר אורו

באר הגולה

דסבירא לה שכל מלאכה אסור, ובמקום הצורך יש לסוף למקל: * ואם
התחיל וכו' אינו מפסיק, וכל שאין צריך להפסיק ומפסיק נקרא הדין
[מ"א בשם ירושלמי], ובאדנות אלקהו בפרק א דברכות משנה ג חולק על
זה, וז"ל שם מה שכתב על דעת הירושלמי בזה, ונראה פשוט דאף למגד
אברהם, במקום דמן הדין יש להפסיק, כגון שהתחיל בזמן מנחה קטנה,
ורק שאנו סומכין על קריאת השמש, הפחמיר פנה בודאי לא נקרא הדין,
ודע, דכל היכא שאמרו שאינו מפסיק הוא אפלו אם על ידי דין וקסיר
התפלה בצבור (כ"ג) אינו מחזק מדינא, ולא אסורותו כגון בדיעבד בין שיש
לו שהיה להתפלל אחר צדק: * וגש חולקים וסבירא להו דסעודה
קטנה מתר וכו'. עין במשנה ברורה, דסמוך למנחה קטנה גם לדעה זו
אסור אפלו סעודה קטנה, וז"ל בבאר הגולה שכתב דהענין ברעה זו, ועל
כן נראה דאף מי שאינו רוצה לסוף על המענה שנהגו להקל המבאר בהג"ה
לקמה, אין לו להחמיר רק ברעה זו האמצעית, אבל לא בליכך ברעה

אפלו התחיל סעודה גדולה או שנקנס לברסקי גדולה, וכהאי גוונא
בשאר דברים, כאשר הזכרנו בפתיחה, דבדאי יש לחש בהו שמא ימשך הרבה, אפלו הכי אינו מפסיק, כיון שיש שהיה
להתפלל אחר שיגמר סעודתו או מלאכתו: (טו) אם אין שהיה להתפלל אחר צריך להפסיק מיד. הניו
(טז) אפלו עוד היום גדול, כל שיוצא שתמשך סעודתו או מלאכתו עד (טז) שתמשך צריך להפסיק מיד, שמא ישכח ויעבר הזמן
לגמרי: (יז) ומהאימתי התחלת וכו'. קאי אמה שכתב לעיל "ואם התחיל וכו'".
בדין אחרים: (יט) משנישטו בפעלי דינים, משום ששכינה שונה עמהם [ב"י]: (כ) משנישט
נדיו. ומי שרגיל להתיר אורו בשעת אכילה, (יז) מקרי התחלה משתיר אורו, (כא) דסעודה קטנה, ולידיהו,
תפלת דין נמי שרי סמוך למנחה גדולה [ואינו אסור אלא תפלתו של בראשית שיהא מלאכה גדולה, כמבאר בגמרא];
ומרחץ, דוקא בלא מלחא דמרחץ אסור זה, אבל להוציא בעלמא שרי; וברסקי, דוקא ברסקי גדולה; ודין, דוקא התחלת דין,
שצריך לזה שהיה הרבה וחישין ששא נעבר על ידי דין, אבל גמר דין שרי: (כב) מתר. הניו סמוך למנחה גדולה, ואחר
מכן עד סמוך למנחה קטנה, (יח) אבל סמוך למנחה קטנה, שהיה מתחלת שעה עשירית ולמעלה, גם לדידהו אסור (יט) בכל
אלה, ואפלו בדיעבד אם התחילו אי מפסיקין (כ) בפעילי הזמן דמנחה קטנה: (כג) ואינו אסור וכו'. הניו, דלידיהו אינו אסור
להתחיל סמוך למנחה גדולה אלא סעודה גדולה, דברידהו דוקא שצריך שהיה רב על כן חישין שמא ימשך הרבה עד שיעבר
הזמן: (כד) נשואין או מילה, והוא הדין פדיון הבן, שיש שם הרבה בניאדם מסבין יחד, ועל ידי דין רגיל הדבר להפסיק.

שער הציין

(ח) פריינגדים בסעידת קטן ח באשלי אברהם ומה שכתב שם: תחלת שעה עשירית, לכאורה לפי מה דמשמע ממגן אברהם שם במסקנתו אין להחמיר
לענין למד אפיו שעה, ואולי דגם פריינגדים לא דוקא אסור. ופשוט דאם התחיל בלמוד קדם שהגיע הזמן דחייב תפלה אינו חייב להפסיק אם
ישאר לו שהיה אחר כך להתפלל בזמן תפלה, כמו שם בסמ"ט פט, עין שם במשנה ברורה: (ט) מגן אברהם: (י) מגן אברהם: (יא) דרא"ש: (יב) לכה
מקמירין יותר כשהתחיל סמוך לה: (יג) ב"ח ואלקנה דבה ופרישה, ולא כט"ז, וכן משמע במאירי, וז"ל ב"ח דכתב גס"פ בזה דאם התחיל לאכל
אינו מפסיק, ובכדכיו נספיק ראית הס"ז בעקרו. אכן זה משמע מזה, דאם צדן לא התחיל לאכל, אף קשהתיר חגגותו כדי לאכל מפסיק, והאחרונים
הג"ל לא הזכירו בזה: (יד) מגן אברהם: (טו) הניו דלא אסורין שיאכל, ונפסיק בהו דסעודה: (טז) רש"י, ולא דוקא עד שתמשך כמש"ל, אלא כל שלא
ישאר זמן אחר סעודתו להתפלל כל התפלה בעוד יום: (יז) טור על פי הגמרא: (יח) מגן אברהם ופשוט: (יט) הניו אפלו תפלת דין וכן בכל
הדברים, כמו לדעה קמיתא, כן מבאר במקור הדין: (כ) כג"ל מהרא"ש בברכות, עין שם:

הלכות תפלת המנחה סימן רלב

ז קרבות כח ח נזר (כה) ויש אומרים דאפילו סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה שרי (בעל המאור הגמיר פ"ק דשבת). ויש אומרים דסעודה קטנה (כו) אפילו סמוך למנחה קטנה שרי (טור בשם ר"י). (כז) ונהגו להקל בשתי הסברות. דהיינו בסעודה גדולה סמוך למנחה גדולה ובסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה, ואפשר הטעם, (כח) משום דעכשו קורין לבית הכנסת (כט) לא תשינן דלמא יפסע ולא תתפלל (אגודה פ"ק דשבת) (ועיין לעיל סימן פט). מיהו, בסעודה גדולה (ל) יש להחמיר אפילו סמוך למנחה גדולה, *ואפילו אם התחיל (לא) קדם לכן, (לב) כשמגיע מנחה קטנה והשעה (י) עוברת (לג) צריך לקום ולהתפלל (טור י"ב בשם הפוסקים): ג' וְהָא דְאָסוּר לְאַחַל סְעוּדָה קְטָנָה חֵינֵי כְּשֶׁקוֹבֵעַ לְסְעוּדָה, אָכַל לְטַעַם דְּחֵינֵי אֲכִילַת פָּרוֹת (לד) מִתָּר, "וְהוּא הָדִין לְאַחַל פֶּת (ם) (לה) כַּבִּיצָה כְּדָרָךְ שְׂאֵדָם אוֹכֵל בְּלֹא קִבֵּעַ, מִתָּר:

באר היטב

ואכלה, דסעודה נשואין הוי סעודה גדולה, אבל סעודה קטנה שבת בביתו לא מקרי סעודה גדולה: (ד) כַּבִּיצָה. דוקא ולא יותר, ונ"ל דלשניה יותר מבביצה נמי אסור, צמ"א:

משנה ברורה

וסעידת שבת (כא) ויוסיטוב לא מקרי סעודה גדולה⁽³⁴⁾ [ב"י]: (כה) ויש אומרים וכו' ויש אומרים וכו'. שתי אלו הדעות מקליין יותר מדעות הקודמות, דלדידהו רק באופן אחד אסור, ונחלקין זה מזה, דל"ש-אומרים הראשון רק סמוך למנחה קטנה (כז) אסור ואפילו סעודה קטנה, אבל סמוך למנחה גדולה שרי הפל, ויש-אומרים השני סביבא לה בהפך, דסעודה גדולה אסור אפילו סמוך למנחה גדולה, וסעודה קטנה מתר אפילו סמוך למנחה קטנה: (כו) אפילו סמוך למנחה קטנה וכו'. משמע דכשהגיע זמן מנחה קטנה (כג) מודה דאסור להתחיל, ובהגהת מרדכי מקל גם בזה, ודעתו דאין אסור אלא בסעודה גדולה סמוך למנחה קטנה, וכן משמע במהרי"ו דנהגו העולם להקל אף לאחר שהגיע זמן מנחה קטנה⁽³⁵⁾: (כז) ונהגו להקל בשתי וכו'. וכן העתיקו האחרונים: (כח) משום דעכשו וכו'. ומירי שדרכו

גם-פן לילך להתפלל בצבור בבית הכנסת, אבל אם דרכו להתפלל ביחידות בביתו לא מהני⁽³⁶⁾ [דה"ח]: (כט) לא תשינן וכו'. אמנם מ"ד שקורין לבית הכנסת צריך להפסיק ולהתפלל, דאי לאו הכי מאי פתגמה [שם]. ודע דדוקא סעודה קטנה סומכין על קריאת השמש ולמעלה, משום דשכיחא שכורה. ומשמע (כה) מהאחרונים, דלענין לילך למרחץ אפילו לכלא מלתא דמרחץ, וכן לענין כל הדברים שמזכיר לעיל בסעיף זה, סומכין על קריאת השמש⁽³⁷⁾. לבית הכנסת כמו לענין סעודה קטנה, והנה לפי זה מתר לילך בערב שבת למרחץ אפילו כשהגיע זמן מנחה קטנה⁽³⁸⁾, במקום שהשמש קורא לבית הכנסת⁽³⁹⁾. אמנם אנשי מעשה נוהגין להתפלל (כו) מקדם שהולכין לבית המרחץ, (כז) ויש שמדקדקין לזה להתפלל מקדם אפילו כשהולכין לבית המרחץ סמוך למנחה גדולה, דהיינו אחר חצות, כמו שזכר במעשה רב, אע"פ שהולכין להקל בזה אין למחות בידן דיש להם על מה שיסמכו, וכו'; אבל כל זה דוקא אם השמש יבריו גם לאנשי בית המרחץ לצאת מבעוד יום אינה זמן קדם השקיעה בכדי (כח) שישפיק להם העת אחר צאתם להתפלל בזמנה, דאי לאו הכי לא נוכל לסמוך על זה כלל: (ל) יש להחמיר. היינו (כט) שלא לסמוך על קריאת השמש להתחיל או הסעודה, דשכיח שכרות, ובשכרות לא מהני הקריאה⁽⁴⁰⁾. (ל) ולפי זה בשיש חתנה בשבת ולא יצאו מבית הכנסת עד אחר חצות, יתפללו מנחה מקדם ואחר כך יאכלו, דסעידת נשואין הוי סעודה גדולה⁽⁴¹⁾: (לא) קדם לכן. דהיינו שהתחיל (לב) הסעודה גדולה קדם חצות, דאז צדין זמן סמוך לכלי צלמא: (לב) כשמגיע וכו' והשעה עוברת. רוצה לומר, פירן שמשער שישפיק סעודתו עד הלילה, צריך לקום ולהתפלל תכף כשהגיע זמן מנחה קטנה: (לג) צריך לקום ולהתפלל. נראה דדוקא בסעודה גדולה, וימנע דשכיחא שכרות דלא סומכין על קריאת השמש לבית הכנסת, וכו', לכן פוסק מ"ד, אבל בסעודה קטנה אין צריך לפסק מ"ד, דיוכל לסמוך [אפילו אם התחיל סעודתו אחר שהגיע זמן מנחה קטנה] דפסק מסעודתו כשיקרא השמש לבית הכנסת: ג' (לד) מתר. אפילו כבר הגיע זמן מנחה קטנה, ואפילו אם אוכל הרבה פרות, דזה לא מקרי סעודה⁽⁴²⁾. ותבשיל העשוי מחמשת המינים גם-פן מתר⁽⁴³⁾ אם אינו קובע עליה⁽⁴⁴⁾ [דה"ח]: (לה) כביצה. ולא יתרה⁽⁴⁵⁾. וכתב המגן אברהם דכשתיה יותר מבביצה נמי אסור, אף דלענין אכילה חזין לטהר חזיב צרא אף ביותר מבביצה, בזה דתקשש הוא שמא ימשיך, וזה שכן בשתיה יותר, (לז) אם הוא משקה המשכר. וזהם משקה מתר לשתות אפילו הרבה⁽⁴⁶⁾:

שער הציון

(לא) ובחיי אדם כתב דסעידת יום טוב מקרי סעודה גדולה, וצריך עיין מנן לו זה, והלא בבית יוסף בשם הגהות מימני באבר להפך: (כב) היינו לבית הלל, אבל אם התחילו אפילו סעודה גדולה אין מפסיקין אף שהגיע זמן מנחה קטנה, פירן שיש שהות צדין לכוף גם התפלה מבעוד יום: (כג) מנן אברהם. אבל סומכין בסעודת רבנו יהודה וראה דרצת רבנו יהודה דלא קמא לן כרבי הושע בן-לוי, ומשמע בפשיטות דאפילו משהגיע זמן מנחה קטנה מתר להתחיל, וכן משמע במג"א, ודלא כפ"ח דכתב דאפילו לרבנו יהודה קמא לן כרבי הושע בן-לוי, ונהני כשהגיע זמן מנחה קטנה, ע"ש: (כד) מגן אברהם ושא: (כה) מגן אברהם ודך-החיים: (ס) שאין רוצין לסמוך על קריאת השמש, דלאו הטר ברור הוא, כמו שזכר בחושני רבי עקיבא איגר: (ס) שחושנין לבעת המסחר שחשש שמא יתעלה [ומנן זה אסור אפילו להגיע בעלמא], וממילא לא מהני קריאת השמש: (כו) ובאמת בחזקת פנים מקצרים בשבא מבית המרחץ, ולא ידע שמתנה על כל אדם לזרז על הדלקת הנרות שלא יצריקו חסדן, ולא יקנה לו שהות על-ידיה להתפלל מנחה בזמנה, בודאי מהני על הקדים להתפלל מנחה מקדם ואפילו ביחיד: (כז) רוצה לומר, דלא כמנהג העולם שנהגו להקל גם בזה, וכמו שכתב מתחלה: (ל) מגן אברהם בשם באר-שבע: (לא) ולפי דהיינו לשון נ"א משמע דהיינו אפילו במקום שקורין לבית הכנסת: (לז) דרך-החיים:

הלכות תפילת המנחה סימן רלב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק דן]

וסעודת שפת ירום טוב לא מקרי סעודה גדולה⁽³⁴⁾.

(34) מקור דבריו הוא מהבית יוסף, והשמיט את ספיקו של הבית יוסף אם כשבני ביתו מרחבים נחשבת סעודה גדולה. ומשמע, שפשוט למשנ"ב שזה לא נחשב סעודה גדולה. וכן הביא הפתח הדביר (אות י ד"ה ומ"מ) בשם ספר מנחת אהרן, שהסכמת כל האחרונים להתיר בזה.

[משנ"ב ס"ק מ]

אף לאחר שהגיע זמן מנחה קטנה⁽³⁵⁾.

(35) אמנם לאכול בשבת סעודה שלישית קודם שהתפלל מנחה, כתב לקמן (סי' רצ"א) שאם אינו יכול לקיימה לאחר מנחה, יכול לקיימה לכתחילה קודם מנחה, אם הוא קודם זמן מנחה קטנה, למרות שכתב לעיל (ס"ק כו) שסעודת שבת נחשבת לסעודה קטנה.

[משנ"ב ס"ק חן]

אכל אם דרכו להתפלל ביהדות ב"יתו לא מנהיג⁽³⁶⁾.

(36) וכן לענין אכילת סעודה שלישית בחצי שעה הסמוכה לצאת הכוכבים, כתב לקמן (סי' רצ"ט ס"ק ג) שאם רגיל להתפלל במוצאי שבת בבית הכנסת, יש לסמוך על קריאת השמש לתפילה.

ומי שיש לו מנין קבוע בבית הכנסת, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ד סי' צט) שמותר לו לאכול קודם התפילה אפילו בלא קריאת השמש, וכן כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ד אות לה וש"כ פנ"ו הע' יד וח"ג פנ"ב הע' נב) לענין מי שיש לו זמן קבוע לתפילתו, וכמו שכתב השו"ע לעיל (סי' פט ס"ו) לענין לימוד קודם התפילה (וראה מה שכתבנו לעיל ס"ק יא). והכפ' החיים (ס"ק לד) כתב שנטעם זה כשיש מנין קבוע לתפילת מנחה, נהגו אף בני ספרד להקל כדעת הרמ"א ולאכול סעודה קטנה אף סמוך למנחה קטנה, אלא שסיים שהמחמיר בזה כדעת השו"ע תבוא עליו ברכה. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק ח"ב פכ"ג אות ו) שלא לחזיר השו"ע (שם) כשרגיל ללכת לבית הכנסת רק לגבי לימוד, אבל להתיר אכילה, צריך דוקא קריאת השמש.

ואם מינה "שומר" שיוכיר לו להתפלל בזמן, כתב לקמן (סי' רל"ה ס"ק יז) לענין לימוד קודם התפילה, ושם (ס"ק יח) לענין אכילה קודם התפילה, שמותר לו לאכול או ללמוד קודם תפילת ערבית אפילו שהגיע זמנה, וראה מה שביארנו שם.

וכן אם אוכלים באכסניה או במלון וכדומה, ובעל המקום עומד עליהם שיגמרו מוקדם, כתב הקצות השלחן (סי' כו בדה"ש ס"ק טו) שמותר להם לאכול אף שהגיע זמן תפילה.

[משנ"ב ס"ק טן]

סעודה קטנה סומכין על קריאת השמש לבית הפנקסית⁽³⁷⁾ וכי, על קריאת השמש⁽³⁸⁾.

(37) ולענין מי שלא התפלל שחרית מפני שהיה עוסק בצרכי ציבור, שכתב השו"ע לעיל (סי' צג ס"ד) שפטור מתפילה, והגיע זמן מנחה, כתב לעיל (סי' ע ס"ק כ), בשם הפמ"ג שאסור לו לאכול קודם שיתפלל מנחה, ואפילו סעודה קטנה. ובטעם הרב, כתב בספרו מחנה ישראל (פ"ב אות ג) שכיון שלא התפלל היום כלל, אסור לו לאכול משום "לא תאכלו על הדם". ומשום כך, כתב שם שאם הוא רעב הרבה וחלש לבו, נראה שמותר לו לאכול [אם כבר קיים מצות תפילין]. וכמו שכתב בשו"ע לעיל (סי' פט ס"ד). וראה עוד מה שכתבנו לעיל סי' ק"ה ס"ק י.

(38) ובתוספת של זמנינו, שהיא קלה ובמסוימת ברגעים אחרים.

כתב הקצות השלחן (סי' כו בדה"ש ס"ק טו) שנהגו העולם להקל, אפילו סמוך למנחה קטנה, ואפילו במקום שאין השמש קורא לבית הכנסת, ובצרוף הדעה ברמ"א שסעודה קטנה מותר אף סמוך למנחה קטנה.

[משנ"ב שם]

למרחץ אפילו כשהגיע זמן מנחה קטנה⁽³⁹⁾, במקום שהשמש קורא לבית הפנקסית⁽⁴⁰⁾.

(39) וכמו שכתב לעיל (ס"ק כו) לענין אכילת סעודה קטנה קודם תפילת מנחה.

(40) וכן במקום שיש צפירה המכריזה על כניסת השבת, הורה הגר"ח קניבסקי (נקיות וכבוד בתפילה עמ' צב הע' 61) שיכול להיבס למרחץ אף לאחר שהגיע זמן מנחה קטנה.

וכן לענין תספורת בערב שבת, כתב לקמן (סי' רנ"א ס"ק ז) שהטעם שהעולם מקילים להסתפר אפילו כשהגיע זמן מנחה קטנה, משום שסומכים על קריאת השמש. וראה עוד מה שכתבנו שם.

אמנם לגבי ספירת העומר, כתב לקמן (סי' תפ"ט ס"ק כג) שדוקא קודם זמנו סומכים על קריאת השמש. וכן משמע בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ד סי' צט ד"ה עכ"פ). שדעה זו חולקת על מה שכתב לענין ספירת העומר.

[משנ"ב ס"ק ל]

ובשכרות לא מהני הקריאה⁽⁴¹⁾ וכי, דסעודת נשואין הוי סעודה גדולה⁽⁴²⁾.

(41) ולענין אלו שהולכים לישון בשבועות בעלות השחר, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' מט) שהעצה המובחרת היא להעמיד "שומר", והוסיף, שאף שכתב במשנ"ב שלסעודה גדולה לא מועילה קריאת השמש ואם כן לכאורה כל שכן שלא תועיל לשינה, שהרי הוא משתקע בשינה, אך יש לומר שדוקא שמש לא מועיל כיון שאינו שומר פרטי, אבל העמדת "שומר" לעצמו מועילה גם בשינה. וכן דעת הגר"י קרליץ (חוט שני שבת ח"ד עמ' שצו) לענין אכילה קודם ספירת העומר. וראה מה שכתבנו לקמן סי' תפ"ט ס"ק כג.

(42) וסעודת נשואין, ביאר הפתח הדביר (אות י ד"ה ומ"מ) שהכוונה לסעודת שבע ברכות [שהרי אין נושאים נשים בשבת].

[משנ"ב ס"ק לח]

ואפילו אם אוכל הרבה פירות, הנה לא מקרי סעודה⁽⁴³⁾. ותב"שיל העשוי מתבשיל המינים גם כן מקרי⁽⁴⁴⁾ אם אינו קובע עליו⁽⁴⁵⁾.

(43) אמנם לענין בדיקת חמץ, כתב לקמן (סי' תלא ס"ק ו) שכשהגיע זמנה אין נכון לשהות הרבה אפילו באכילת פירות, ובביה"ל (שם ס"ב ד"ה ולא יאכל) אף כתב "יש לאסור אכילת פירות כשמגיע זמנה. ובטעם הדבר ביאר שם, שכיון שקבעו חכמים לכתחילה לבדוק בתחילת הלילה, אין לשהות הרבה אפילו באכילת פירות.

ובשר וגבינה, כתב לקמן (סי' תרל"ט ס"ק יג) לענין אכילה בסוכה, שדינם כפירות, ואין צריך לאכלם בסוכה, אלא שסיים (שם ס"ק טו) שהסכימו האחרונים שאם קובע עליהם סעודה נכון להחמיר שלא לאכלם חוץ לסוכה.

(44) לענין פת הבאה בכיסנין, כתב לקמן (סי' תרל"ט ס"ק טו) לגבי אכילה חוץ לסוכה, שדינה כפת, ובמסגרת השלחן (על קצושי"ע סי' סט ס"ק ב) כתב שהוא הדין לענין אכילה קודם תפילת מנחה.

(45) כאן כתב לענין תבשיל העשוי מהמשת המינים שתלוי אם המשך במילואים עמוד 59

